

MATEUSZ ANDRUSZKO

matandruszko@poczta.fm

ORCID: 0000-0002-6965-1536

Wzrost znaczenia pożyczek społecznościowych a dochody budżetowe z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych

A growing importance of social lending and budget revenues from personal incoming tax

Streszczenie. W artykule zwrócono uwagę na rosnącą popularność pożyczek społecznościowych. Autor wskazuje, że pożyczki społecznościowe mogą stanowić wydatne źródło przychodów osób je udzielających, pochodzących ich z oprocentowania. To zaś powinno przekładać się również na wzrost dochodów budżetu państwa z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych. Na przeszkodzie temu stoi brak i niejasność przepisów prawa podatkowego w zakresie opodatkowania takich przychodów osób fizycznych. To prowadzi zaś m.in. do unikania opodatkowania wskazanej kategorii przychodów, a tym samym do zmniejszenia dochodów budżetowych z tytułu PIT. Artykuł sygnalizuje również problem nieujawnionych przychodów z inwestycji w pożyczki społecznościowe jako możliwą przyczynę zmniejszenia dochodów budżetowych z tytułu PIT.

Słowa kluczowe: social lending; PIT; nieujawnione źródła przychodów; budżet państwa; prawo podatkowe.

Abstract. The article is focused on a growing importance and popularity of a social lending. Author shows that a social lending can constitute an efficient income to persons who make them thanks to an interest rate. However, Author finds that the growing importance of a social lending can decrease incomes from Personal Income Tax, because owing to an unclear tax law, social lending investors avoid to pay this tax. Undisclosed incomes from a social lending are a possible reason of smaller income from Personal Income Tax.

Keywords: social lending; Personal Income Tax; undisclosed sources of income; national budget; tax law.

1. Wprowadzenie

W obecnej sytuacji gospodarczej w Polsce wciąż występuje znaczny deficyt budżetowy. Za rok 2021 r. wynosi on 82,3 miliarda złotych¹. Poza deficytem Rada Ministrów założyła spadek wpływów budżetu państwa z 420 miliardów złotych w 2020 roku do 404 miliardów złotych w roku 2021². Wymienione założenia finansowe powodują konieczność poszukiwania sposobu zwiększenia dochodów budżetowych. Jedną z możliwości zwiększenia dochodów budżetu państwa jest podwyższanie podatków, jednak zgodnie z krzywą Laffera model zwiększenia przychodów do budżetu poprzez podwyższanie podatków działa tylko do określonego punktu³. Inną metodą zwiększenia wpływów jest uszczelnianie systemu podat-

¹ Art. 1 ust. 5 ustawy budżetowej z dnia 20 stycznia 2021 r. na rok 2021 (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 120, dalej: ustawa budżetowa). Dla porównania deficyt za rok 2020 wyniósł 85 mld zł. Dane według Ministerstwa Finansów, Rada Ministrów przyjęła sprawozdanie z wykonania budżetu 2020 r., źródło: <https://www.gov.pl/web/finanse/rada-ministrow-przyjela-sprawozdanie-z-wykonania-budzetu-2020> (dostęp: 30.06.2021 r.).

² Art. 1 ust. 1 ustawy budżetowej oraz dane według: szacunkowych danych o wykonaniu budżetu państwa za styczeń – grudzień 2020 r., Ministerstwo Finansów, dalej jako MF, źródło: <https://www.gov.pl/web/finanse/szacunek-2020> (dostęp: 14.05.2021 r.).

³ Podnoszenie podatków po przekroczeniu tego punktu skutkować będzie mniejszymi przychodami budżetowymi. Szerzej R. Gwiazdowski, *Krzywa Laffera, Rzecz o tym jak*

kowego, w tym podatku dochodowego od osób fizycznych (dalej jako PIT). Według autora skutecznym rozwiązaniem jest uszczelnienie dochodów budżetu państwa uzyskiwanych z PIT, m.in. poprzez uwzględnienie opodatkowania w sferze coraz popularniejszych trendów związanych z alternatywnym inwestowaniem, w tym również w pożyczki społecznościowe. W literaturze pożyczki społecznościowe określane są także jako *social lending* albo pożyczki p2p (*person to person*)⁴. Wzrost popularności finansowania społecznościowego, w tym także pożyczek społecznościowych, został dostrzeżony przez instytucje unijne (Parlament Europejski oraz Radę, dalej jako PE i Rada), według których *social lending* przyczynia się do zróżnicowania systemu finansowego, który będzie mniej uzależniony od finansowania przez banki⁵. Finansowaniu społecznościowemu przypisano korzyść płynącą ze wspierania innowacyjnej przedsiębiorczości w postaci dywersyfikacji aktywów⁶. Wzrost popularności pożyczek społecznościowych w Polsce w znacznej mierze jest skutkiem działalności zagranicznych platform *social lending* umożliwiających inwestorom lokowanie środków pieniężnych w pożyczki społecznościowe w zamian za przychód w postaci odsetek⁷. Większość platform zakłada, że inwestorami są osoby fizyczne, w związku z tym autor koncentruje się w niniejszej publikacji na wpływach budżetowych z tytułu PIT⁸.

obniżki stawek podatkowych mogą skutkować zwiększeniem wpływów podatkowych i vice versa, https://zpp.net.pl/wp-content/uploads/2017/11/omt8r4_02.04.2014_BroszuraKrzywaLaffera.....pdf (dostęp: 4.09.2021 r.), s. 9.

⁴ Zob. R. Sobiecki, *Sharing Economy dylematy pojęciowe* [w:] M. Poniatowska-Jaksch, R. Sobiecki (red.), *Sharing Economy (gospodarka współdzielenia)*, Warszawa 2016, s. 35.

⁵ Pkt 1 preambuły Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/1504 z dnia 7 października 2020 r. zmieniającej dyrektywę 2014/65/UE w sprawie rynków instrumentów finansowych, Dz.Urz. UE L 2020, Nr 347, s. 50 (dalej: dyrektywa PEiR).

⁶ Pkt 1 preambuły dyrektywy PEiR.

⁷ W literaturze pojawia się informacja, że w Polsce działają łącznie 34 *start-upy* z zakresu finansów osobistych oraz usług z obszaru pożyczek i kredytów, Rynek *fintechów* w końcu wystrzelił i pobił rekord, <https://www.rp.pl/Finanse/306209951-Rynek-fintechow-wreszcie-wystrzelil-i-pobil-rekord.html>, (dostęp: 5.07.2021 r.).

⁸ Według platformy Mintos: „Za pośrednictwem Mintos inwestować mogą osoby fizyczne, i podmioty (...). Rodzinne fundusze powiernicze, spółki osobowe, sp. z o.o. i inne organizacje muszą posiadać konto bankowe i być zarejestrowane na terenie UE lub państw trzecich”, <https://www.mintos.com/pl/investor-registration> (dostęp: 6.05.2021 r.). Platforma Fellow Finance dedykowana jest również dla inwestorów insty-

Zagadnienia dotyczące wzrostu popularności pożyczek społecznościowych w Polsce oraz skali dochodów budżetu państwa z tytułu wpływu z pożyczek *social lending* nie były dotychczas przedmiotem szczegółowych badań zarówno w literaturze, jak i przez właściwe instytucje publiczne takie jak Ministerstwo Finansów (dalej jako MF), Urząd Komisji Nadzoru Finansowego (dalej jako UKNF), Najwyższa Izba Kontroli (dalej jako NIK), Narodowy Bank Polski czy Główny Urząd Statystyczny⁹. Już samo precyzyjne oszacowanie wielkości rynku *social lending* w Polsce jest problematyczne, ponieważ metod wyceny rynku pożyczek społecznościowych jest wiele, począwszy od wyceny aktywów, czyli zaangażowania klientów, poprzez wynik netto oraz przychody platform *social lending*¹⁰.

W związku z brakiem oficjalnych danych, a także źródeł umożliwiających ich pozyskanie oraz interpretację, na potrzeby niniejszego artykułu postawiono tezę o wzroście popularności *social lending* w Polsce i możliwego jej wpływu na dochody budżetowe w oparciu o następujące założenia:

1. dane globalne wskazują, że wielkość rynku *social lending* na świecie w 2018 r. wyniosła 15 miliardów dolarów, a szacowana wartość globalnego rynku pożyczek w 2024 r. ma wynieść 44 miliardy dolarów¹¹, na podstawie globalnych danych można przypuszczać, że również w Polsce odpowiednio wzrośnie rynek pożyczek *social lending*;
2. zaostrzenie kryteriów przyznawania kredytów przez banki powoduje, że dla osób nieposiadających zdolności kredytowej alternatywnym sposobem otrzymania środków na inwestycje jest zgromadzenie

tuczonalnych, <https://www.fellowfinance.pl/dlainwestorow/klienci-instytucjonalni> (dostęp: 6.05.2021 r.).

⁹ Instytucje państwowe nie publikują danych dotyczących wartości rynku *social lending*. Według UKNF w roku 2020 r. odnotowano w Polsce rekordową liczbę ofert publicznych przy udziale platform *crowdfundingowych*. W ramach ofert publicznych zebrano 76,8 milionów zł, co stanowi 125% wzrost w stosunku do 2019 r., UKNF, *Rynek ofert publicznych akcji w Polsce w 2020 r.*, Warszawa 2020 r., https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Raport_oferty_publiczne_w_Polsce_w_2020_73256.pdf, s. 12.

¹⁰ M. Papliński, *Na polskim rynku pożyczek P2P jest duża konkurencja*, <https://fintek.pl/michal-papliński-twino-na-polskim-ryнку-p2p-jest-duża-konkurencja/> (dostęp: 1.05.2021 r.).

¹¹ Global Peer to Peer Lending Market by Business Model <https://www.researchandmarkets.com/reports/4804149/global-peer-to-peer-lending-market-bybusiness> (dostęp: 1.05.2021 r.).

- kapitału w ramach finansowania społecznościowego za pośrednictwem platform *social lending*¹²;
3. szczątkowe dane pojawiające się na platformach takich jak Finansowo.pl wskazują, że w latach 2008–2020 portal udzielił pożyczek o łącznej wartości 144 600 000 złotych¹³;
 4. luka z tytułu PIT nie jest szczegółowo analizowana, MF szacuje jedynie, że na skutek działań uszczelniających w zakresie PIT budżet państwa odzyskał w 2020 r. kwotę w wysokości 54 milionów złotych, dla porównania w przypadku VAT w 2020 r. kwota ta wyniosła ponad 22 miliardy złotych¹⁴;
 5. w związku z zauważalnym rozwojem linii orzeczniczych dotyczących zasad opodatkowania przychodów PIT z pożyczek społecznościowych identyfikuje się problem związany z opodatkowaniem takich przychodów¹⁵.

Reasumując, rynek *social lending* jest zjawiskiem obecnym w Polsce oraz zyskującym coraz większą popularność wśród inwestorów. Udzielanie pożyczek społecznościowych stanowi źródło dochodów osób fizycznych, które nie są wyłączone ani zwolnione od opodatkowania na gruncie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (dalej jako ustawa

¹² *Underbanked – nowa szansa dla fintechu*, źródło: <https://www.fxmag.pl/arttykul/underbanked-nowa-szansa-dla-fintechu>, (dostęp: 1.05.2021 r.).

¹³ Strona Finansowo.pl, źródło: <https://www.finansowo.pl/statystyki-finansowo> (dostęp: 1.05.2021 r.). Finansowo.pl to polski portal *social lending*, który poza możliwością inwestowania w pożyczki społecznościowe zawiera statystyki dotyczące udzielonych przez siebie pożyczek *social lending*. Także w tym przypadku znaleźć można głównie globalne dane w tym roczne sprawozdania finansowe Mintosa, źródło: <https://www.mintos.com/pl/o-nas-pl/investor-relations-pl/> (dostęp: 6.07.2021 r.).

¹⁴ M. Jamróży, A. Łożykowski, *Bilans zysków i kosztów działań uszczelniających polski system podatkowy w latach 2015–2019* [w:] J. Kulicki (red.), *Polityka podatkowa w zakresie uszczelniania systemu podatkowego w Polsce w latach 2015–2019 – wybrane zagadnienia*, „Studia BAS” 2020, nr 4, s. 112.

¹⁵ Dla porównania z jednej strony wyrok NSA z dnia 31 maja 2011 r., II FSK 142/10, LEX nr 1099703 oraz wyrok WSA w Warszawie z dnia 29 października 2009 r., III SA/WA 1013/09, LEX nr 530267. Z drugiej strony wyrok NSA z dnia 13 sierpnia 2014 r., II FSK 1893/12, LEX nr 1493928 oraz wyrok NSA z dnia 4 kwietnia 2014 r., II FSK 1092/12, LEX nr 1454852.

o PIT)¹⁶. Brak jednak szczegółowych regulacji dotyczących opodatkowania tej grupy przychodów, co w konsekwencji prowadzi do uszczuplenia wpływów z PIT. Omawiane zagadnienie ma charakter złożony i wymaga pogłębionych badań, na gruncie nauk zarówno prawnych, jak i ekonomicznych, w tym zwłaszcza do analizy rynku pożyczek społecznościowych (jego wielkości, struktury, dynamiki, prawidłowości zachowań jego uczestników) oraz odpowiednio struktury dochodów budżetu państwa z tytułu PIT. Niniejsza publikacja koncentruje się zaś przede wszystkim na aspektach podatkowo-prawnych odsetek od pożyczek społecznościowych. O ile zagadnienie dotyczące pożyczek społecznościowych zyskuje na popularności, to kwestie dotyczące podatkowo-prawnych aspektów tej formy inwestowania wciąż są sporadycznie podejmowane w literaturze naukowej¹⁷. Celem artykułu jest w związku z tym wskazanie podstawowych problemów związanych z opodatkowaniem przychodów z tytułu oprocentowania udzielanych pożyczek społecznościowych, a także wskazanie potrzeby uzupełnienia regulacji prawnych w tym zakresie ze względu na utratę dochodów budżetowych z tego tytułu.

W publikacji autor posłużył się formalno-dogmatyczną metodą interpretacji norm prawnych.

2. Czym są pożyczki społecznościowe i jaki jest schemat inwestowania?

Pożyczki *social lending* zawierają się w ramach szerszego pojęcia finansowania społecznościowego. Finansowanie społecznościowe według piśmiennictwa dzieli się na finansowanie społecznościowe *sensu largo* i *sensu stricto*¹⁸. Finansowanie społecznościowe w rozumieniu *sensu largo* dotyczy pożyczek zawieranych bezpośrednio pomiędzy osobami fi-

¹⁶ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 1128), dalej: ustawa o PIT.

¹⁷ Tematyka pożyczek *social lending* w ramach finansowania społecznościowego została ujęta kompleksowo przez A. Bartosiewicz, *Zasady opodatkowania finansowania społecznościowego*, Warszawa 2019.

¹⁸ Tamże, s. 47.

zycznymi poprzez serwery internetowe bez pośrednictwa instytucji finansowych, przy czym pożyczkodawcy nie otrzymują żadnych odsetek z tytułu udzielenia pożyczki¹⁹. Pożyczki społecznościowe w rozumieniu *sensu stricto* mają charakter pożyczek odpłatnych, a więc jedyną motywacją inwestorów jest osiągnięcie zysku²⁰. Autor w artykule, posługując się pojęciem pożyczek społecznościowych, odnosi się do finansowania społecznościowego w znaczeniu *sensu stricto*, natomiast pojęcie pożyczek społecznościowych jest zastępowane pojęciem *social lending*.

Według prawodawcy unijnego (PE oraz Rady) finansowanie społecznościowe może przyjmować formę pożyczek lub nabycia zbywalnych papierów wartościowych lub innych instrumentów²¹. PE oraz Rada określiły strukturę świadczenia usług finansowania społecznościowego, wiążąc ją z udziałem następujących podmiotów: właściciela projektu przedstawiającego projekt do sfinansowania, inwestorów finansujących przedstawiony projekt oraz organizacji pośredniczącej łączącej właścicieli projektów i inwestorów za pomocą platform internetowych²². Schemat funkcjonowania platform *social lending* polega na pośredniczeniu w udzieleniu pożyczek pomiędzy inwestorami a pożyczkobiorcami. Natomiast w procesie udzielania pożyczek *social lending* udział biorą również: instytucja finansowa pierwotnie udzielająca kredytu oraz pośrednik w postaci właściciela danej platformy *social lending* udzielającej pożyczek. Platformy przede wszystkim umieszczają na własnym portalu pożyczki otrzymane od instytucji finansowych²³. Pożyczkobiorca otrzymuje finan-

¹⁹ Tamże, s. 47.

²⁰ Tamże, s. 47. W literaturze występuje również pojęcie *sharing economy*. Szerzej R. Sobiecki, *Sharing Economy...*, s. 35.

²¹ Pkt 1 preambuły Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/1503 z dnia października 2020 r. w sprawie europejskich dostawców usług finansowania społecznościowego dla przedsięwzięć gospodarczych oraz zmieniające rozporządzenie (UE) 2017/112 i dyrektywę (UE) 2019/1937, Dz.Urz. UE L 2020, Nr 347, s. 1 (dalej: rozporządzenie PEiR).

²² Pkt 2 preambuły rozporządzenia PEiR.

²³ Według informacji Mintos: <https://www.mintos.com/pl/jak-to-dziala/inwestowanie-z-mintos> (dostęp: 6.05.2021 r.).

sowanie pożyczki zarówno od instytucji finansowej, jak i od inwestora²⁴. Inwestor odkupuje od instytucji finansowej część udziału w pożyczce.

Sam schemat funkcjonowania poszczególnych platform *social lending* może się różnić między sobą, ponieważ w przypadku niektórych platform obsługujących pożyczki społecznościowe inwestycje w pożyczki mają charakter aukcji zamiast schematu, w którym to inwestor w oparciu o własne kryteria wyszukuje odpowiadających pożyczek do ulokowania kapitału²⁵. Pomimo różnych konstrukcji inwestowania na platformach *social lending* sam schemat działania platform jest uniwersalny i sprawdza się do założenia, w którym inwestor, lokując środki pieniężne w daną pożyczkę, otrzymuje przychód w postaci odsetek od udzielonej pożyczki.

3. Wzrost popularności pożyczek *social lending*

Chociaż *social lending* wydaje się pojęciem nowym, to funkcjonuje już od roku 2005, a w Polsce od roku 2007²⁶. Jednakże dopiero na przestrzeni ostatnich lat pożyczki społecznościowe w Polsce zyskują na znaczeniu, w dużej mierze poprzez pojawienie się zagranicznych platform takich jak: Mintos, Fellow Finance, Estateguru, czy Bulkestate. Funkcjonowanie coraz większej liczby portali *social lending* w Polsce oraz umożliwienie inwestowania polskim inwestorom przez zagraniczne platformy świadczą o coraz większej popularności pożyczek społecznościowych. Rozwijając zasygnalizowane we wprowadzeniu tendencje, raz jeszcze należy przytoczyć globalne dane wskazujące, że w 2018 r. wartość światowego rynku pożyczek społecznościowych wyniosła 15 miliardów dolarów, natomiast szacowana wartość globalnego rynku *social lending* w 2024 r. wyniesieć

²⁴ R. Sobiecki, *Sharing Economy...*, s. 35.

²⁵ K. Mitreğa-Niestrój, *Bankowość jako alternatywa dla tradycyjnych banków detalicznych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H. Oeconomia” 2012, nr 4, s. 602. Szerzej o podmiotach oraz modelach funkcjonowania platform *social lending* A. Bartosiewicz, *Zasady...*, s. 298.

²⁶ R. Jeżewski, *Idea social lending na rynku polskim w 2010 r. zagrożenia oraz perspektywy rozwoju część 1*, źródło: <https://artelis.pl/artykuly/61135/idea-social-lending-na-rynku-polskim-w-2010-r-zagrozenia-oraz-perpektywy-rozwoju-cz1> (dostęp: 6.05.2021 r.).

ma 44 miliardy dolarów²⁷. Poza danymi globalnymi należy zwrócić uwagę na analizę, zgodnie z którą Polskę zaliczono obok Węgier, Łotwy i Słowenii do państw o największym potencjale rozwoju alternatywnych sposobów pożyczania pieniędzy²⁸. Przede wszystkim we wzroście wielkości globalnego rynku pożyczek *social lending* upatrywać można szansy na wzrost popularności *social lending* w Polsce. Piśmiennictwo wskazuje na możliwy potencjał rozwoju rynku pożyczek społecznościowych w Polsce, jako przykład podając coraz powszechniejszy w ciągu kilku ostatnich lat *crowdfunding*²⁹. Innym przykładem przemawiającym za wzrostem popularności pożyczek społecznościowych w Polsce jest komunikat widniejący na stronie internetowej platformy *social lending* Fellow Finance, z którego wynika, że platforma ta wprowadza usługę finansowania biznesu dla małych i średnich przedsiębiorców, poza dostępnymi obecnie kredytami konsumenckimi³⁰. Z drugiej strony, w literaturze pojawia się argument wskazujący na marginalne znaczenie rynku pożyczek społecznościowych w Polsce, który w 2017 r. wynosić miał ok. 100 milionów złotych³¹. Według innych danych w latach 2008–2012 wartość udzielonych pożyczek społecznościowych wyniosła 130 milionów złotych, co sprawia wrażenie braku spójności w stosunku do danych z roku 2017³². Wydaje się, że przytoczone dane dotyczące pożyczek społecznościowych za lata 2008–2012 zostały ograniczone tylko do platformy Kokos.pl, co nasuwa pytanie o to, czy wskazana wielkość rynku pożyczek społecznościowych została usta-

²⁷ Global Peer to Peer Lending Market by Business Model: <https://www.researchandmarkets.com/reports/4804149/global-peer-to-peer-lending-market-bybusiness> (dostęp: 1.05.2021 r.).

²⁸ K. Waliszewski, *Perspektywy rozwoju alternatywnego rynku pożyczkowego w Polsce na tle europejskim*, „Promeritum. Magazyn Kredytu Konsumenckiego” 2018, nr 7, s. 42.

²⁹ Pożyczki społecznościowe – kto i dlaczego z nich korzysta?, źródło: <https://emiteo.pl/post/pozyczki-spolecznościowe> (dostęp: 6.07.2021 r.).

³⁰ Fellow Finance expands the product offer in the Polish Market, źródło: https://www.fellowfinance.com/news-archive/Fellow-Finance-expands-the-product-offer-in-the-Polish-market_202104231230_PRESS-RELEASE (dostęp: 6.06.2021 r.).

³¹ R. Milic-Czerniak, *Rola fincherów w rozwoju innowacji finansowych* [w:] K. Marchewka Bartkowiak (red.), *Innowacje i nowe technologie w finansach*, „Studia BAS” 2019, nr 1, s. 48.

³² K. Mitreğa-Niestrój, *Bankowość...*, s. 605.

lona tylko na podstawie polskich platform *social lending*³³. Zdaniem autora prawdopodobnie dane opisujące skalę wielkości pożyczek społecznościowych pomijają kwoty polskich inwestorów lokowane za pośrednictwem zagranicznych platform³⁴. Wskazywać mogą na to dane pojawiające się na platformie Finansowo.pl, według których w okresie od roku 2008 do roku 2020 portal ten udzielił pożyczek o łącznej wartości 144 600 000 złotych³⁵. Przywołane dane wskazują na sporą rozbieżność, jeśli chodzi o szacowanie wielkości rynku *social lending* w Polsce, jednocześnie utrudniają interpretacje skali rynku pożyczek społecznościowych. Rozbieżne dane wiążą się z kolejnym problemem utrudniającym ustalenie wartości rynku pożyczek społecznościowych, tj. z brakiem precyzyjnej wyceny rynku *social lending* w Polsce. Ze względu na wielość metod wyceny rynku pożyczek społecznościowych, począwszy od wielkości aktywów, czyli zaangażowania klientów, poprzez wynik netto oraz przychody platform społecznościowych trudno jest ustalić skalę polskiego rynku *social lending*³⁶.

Pomijając kwestie dotyczące braku i metody szacowania rynku pożyczek społecznościowych i rozbieżnych danych, to być może skala rozwoju pożyczek *social lending* w Polsce na tle rynku pożyczek społecznościowych w innych państwach nie jest tak dynamiczna, ale w dalszym ciągu rynek ten jest w fazie rozwoju. Ponadto czynnikiem mogącym mieć wpływ na rozwój pożyczek społecznościowych jest prosty i wygodny

³³ R. Milic-Czerniak, *Rola...*, s. 48.

³⁴ Takie wrażenie można odnieść, analizując dane ze strony Finansowo.pl za okres 2008 do 2020 r., według których portal udzielił pożyczek o łącznej wartości 144 600 000 złotych. Źródło: <https://www.finansowo.pl/statystyki/finansowo> (dostęp: 1.05.2021 r.).

³⁵ Strona Finansowo.pl, <https://www.finansowo.pl/statystyki/finansowo> (dostęp: 1.05.2021 r.). Finansowo.pl to polski portal *social lending*, który poza możliwością inwestowania w pożyczki społecznościowe zawiera statystki dotyczące udzielonych przez siebie pożyczek *social lending*. Także w tym przypadku znaleźć można głównie globalne dane, w tym roczne sprawozdania finansowe Mintosa, źródło: <https://www.mintos.com/pl/o-nas-pl/investor-relations-pl/> (dostęp: 6.07.2021 r.).

³⁶ M. Papliński, *Na polskim rynku pożyczek P2P jest duża konkurencja*, źródło: <https://fintek.pl/michal-papliński-twino-na-polskim-ryнку-p2p-jest-duża-konkurencja/> (dostęp: 1.05.2021 r.).

sposób inwestowania, ograniczający się w zasadzie do posiadania dostępu do Internetu oraz założenia konta na platformie *social lending*³⁷.

Rozwój rynku *social lending* został zauważony przez instytucje unijne, PE i Radę wskazujące, że finansowanie społecznościowe może przyczynić się do zapewnienia małym i średnim przedsiębiorcom dostępu do finansowania oraz dokończenia budowy unii rynków kapitałowych³⁸. Według założeń unijnego rozporządzenia: „różnice w zakresie obowiązujących przepisów krajowych są takie, że utrudniają transgraniczne świadczenie usług finansowania społecznościowego, a przez to wywierają bezpośredni wpływ na funkcjonowanie rynku wewnętrznego takich usług. W szczególności różnice pomiędzy ramami prawnymi w poszczególnych państwach członkowskich generują znaczne koszty prawne dla inwestorów detalicznych, którzy często zmagają się z trudnościami w określeniu przepisów mających zastosowanie do transgranicznych usług finansowania społecznościowego. W związku z tym inwestorzy są często zniechęceni do transgranicznego inwestowania za pomocą platform finansowania społecznościowego (...). W rezultacie usługi finansowania społecznościowego świadczone były dotychczas głównie na poziomie krajowym, ze szkodą dla ogólnounijnego rynku finansowania społecznościowego”³⁹. Unijne regulacje zakładają, że od 10 listopada 2021 r. wchodzi w życie przepisy wspólnotowe regulujące finansowanie społecznościowe⁴⁰, co nakłada na prawodawcę krajowego konieczność dostosowania prawa krajowego do norm prawnych UE. Przepisy wspólnotowe zapewne doprowadzą do zmiany dotychczasowych krajowych regulacji prawnych ograniczających rozwój sektora pożyczek społecznościowych⁴¹. Unijne

³⁷ A. Jędraszka, M. Zatoń, *Social lending jako alternatywne źródło pożyczek dla klientów indywidualnych* „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów” 2010, z. 104, s. 108.

³⁸ Pkt 3 preambuły Rozporządzenia PEiR.

³⁹ Pkt 6 preambuły Rozporządzenia PEiR.

⁴⁰ Art. 2. ust. 1 dyrektywy PEiR: „Państwa członkowskie przyjmują i publikują do dnia 10 maja 2021 r. przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania art. 1 niniejszej dyrektywy. Państwa członkowskie stosują te przepisy od dnia 10 listopada 2021 r.”, oraz art. 51 rozporządzenia PEiR: „Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie dwudziestego dnia po jego opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. Niniejsze rozporządzenie stosuje się od dnia 10 listopada 2021 r.”.

⁴¹ R. Milic-Czerniak, *Rola...*, s. 58.

regulacje, ujednolicając prawo, niewątpliwie przyczynią się do wzrostu znaczenia pożyczek społecznościowych w Polsce, konsekwencją czego będzie częstsze pojawienie się kwestii podatkowych dotyczących przychodów uzyskanych w ramach inwestycji w pożyczki *social lending*. W piśmiennictwie dostrzeżono, że wpływ unijnych regulacji wiąże się z pojawieniem nowych platform *crowdfunding* oraz pożyczek społecznościowych⁴². To oznacza potencjalny wzrost przychodów z tego typu inwestycji i odpowiednio dochodów z tytułu PIT.

4. Problematyka *social lending* w polskim prawie podatkowym

Należy zwrócić uwagę, że aktywność instytucji unijnych w zakresie zagadnienia pożyczek społecznościowych nie jest odosobniona. Poza instytucjami unijnymi tematyka pożyczek społecznościowych była przedmiotem analizy UKNF, który zwrócił uwagę na niejednoznaczne przepisy prawa podatkowego klasyfikujące odsetki od udzielonych pożyczek *social lending* do określonego źródła przychodów. Ponadto UKNF postulował wprowadzenie na gruncie prawa przedsiębiorców działalności nierejestrowej, obejmującej działalność związaną z udzielaniem pożyczek społecznościowych⁴³. Pod wpływem postulatów UKNF a także rekomendacji NIK ustawodawca wprowadził następującą konstrukcję art. 5 ust. 1 ustawy Prawo przedsiębiorców: „Nie stanowi działalności gospodarczej działalność wykonywana przez osobę fizyczną, której przychód należny z tej działalności nie przekracza w żadnym miesiącu 50% kwoty minimalnego wynagrodzenia, i która w okresie ostatnich 60 miesięcy nie wykonywała działalności gospodarczej”⁴⁴. Jednakże większość postulatów UKNF oraz

⁴² Kolejni gracze wchodzą na rynek zbiórek kapitałowych, <https://www.parkiet.com/Crowdfunding/306289993-Kolejni-gracze-wchodza-na-rynek-zbiorek-kapitalowych.html> (dostęp: 17.07.2021 r.).

⁴³ Raport z prac zespołu roboczego ds. rozwoju innowacji finansowych (*FinTech*), Warszawa 2017, s. 134.

⁴⁴ Art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 162). Mimo wszystko taka konstrukcja ustawy w dalszym ciągu jest

rekomendacji NIK nie zostało uwzględnionych przez MF, w tym chociażby rekomendacja doprecyzowania przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych lub wydania interpretacji ogólnej wyjaśniającej wątpliwości w zakresie przeszkód podatkowych dla rozwoju innowacji finansowych⁴⁵. W odniesieniu do spostrzeżeń UKNF cenne wydaje się stanowisko MF, podkreślające, że „w przypadku finansowania społecznościowego skutki mogą być różne, w zależności od prowadzenia i formy działalności gospodarczą, a finansowanie społecznościowe jest zjawiskiem nieuregulowanym w polskich przepisach prawnych, jak również nie posiada żadnej legalnej definicji, zatem nie jest możliwe dokonanie ogólnej oceny skutków prawnopodatkowych”⁴⁶. Stanowisko MF jest potwierdzeniem wątpliwości UKNF odnoszących się do braku regulacji podatkowo-prawnej finansowania społecznościowego.

Kwestie implementacji unijnych przepisów dotyczących finansowania społecznościowego, a także brak zrozumienia tematyki *social lending* przez krajowego prawodawcę, rodzą obawy dotyczące zamiarów polskiego prawodawcy. Wątpliwości sprowadzają się do tego, czy polski ustawodawca ograniczy się tylko do implementacji przepisów unijnych, czy też poza implementacją przepisów unijnych, regulując pożyczki społecznościowe, dostrzeże konieczność zmiany ustawy o PIT tak, by ustawa uwzględniała w klasyfikacji źródeł uzyskania przychodu przychody z inwestycji w platformy *social lending*. Treść projektu ustawy o finansowaniu społecznościowym dla przedsięwzięć gospodarczych⁴⁷ oraz ocena skutków regulacji dotycząca przytoczonego projektu ustawy wskazują, że intencje normodawcy krajowego ograniczają się tylko do implementacji aktów prawa unijnego. Zgodnie z oceną skutków regulacji projektu

nieadekwatna do lokowania środków pieniężnych o wartości kilku tysięcy w ramach inwestycji w pożyczki społecznościowe.

⁴⁵ Szerzej w: *Informacja o wynikach kontroli. Tworzenie warunków dla innowacji na rynku finansowym*, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2020, <https://www.nik.gov.pl/kontrola/P/19/010/KBF/> (dostęp: 17.07.2021 r.).

⁴⁶ Odpowiedź MF z dnia 5 stycznia 2021 r. na interpelację poselską z dnia 18 grudnia 2020 r. nr 16544, PS1.054.9.2020, s. 3.

⁴⁷ Projekt ustawy o finansowaniu społecznościowym dla przedsięwzięć gospodarczych z dnia 28 kwietnia 2021 r., źródło: <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12346354/katalog/12785261#12785261>, (dostęp: 30.06.2021 r.).

ustawy ustawodawca nie jest w stanie oszacować wielkości oddziaływania ustawy na inwestorów platform finansowania społecznościowego. Według ustawodawcy wejście ustawy w życie nie wpłynie na wzrost dochodów publicznych do budżetu państwa. Podejście to świadczy o dalszym przeświadczeniu o braku konieczności uregulowania *social lending* na gruncie przepisów prawa podatkowego (pomimo wątpliwości UNKF-u, czy NIK-u) oraz pewnej krótkowzroczności prawodawcy w kontekście dochodów budżetu państwa. Brak odpowiednich przepisów prawa podatkowego wprost odnoszących się do pożyczek społecznościowych prowadzi do narastających problemów z rozliczeniem PIT lub brakiem ujawnienia przez inwestorów przychodów uzyskiwanych w ramach udzielanych pożyczek *social lending*.

5. Nieujawnione źródła uzyskania przychodów a pożyczki *social lending*

Punktem wyjścia do analizy problemu nieujawnionych źródeł przychodów jest zasada powszechności opodatkowania wynikająca z ustawy o PIT. Istota PIT sprowadza się do tego, aby wszystkie osoby fizyczne (powszechność podmiotowa) płaciły podatek od całości dysponowanych dochodów (powszechność przedmiotowa)⁴⁸. Powszechność podmiotowa wskazuje na opodatkowanie wszystkich osób fizycznych⁴⁹. Przy czym ustawodawca nie wiąże statusu podatnika z posiadaniem zdolności do czynności prawnych, a jedynie ze statusem osoby fizycznej, a więc w konsekwencji podatnikiem PIT może być każda osoba fizyczna⁵⁰. Powszechność przedmiotowa określa, że opodatkowaniu podlegają wszelkie przychody (dochody) uzyskiwane w roku podatkowym przez osoby fizyczne poza tymi, które podlegają wyłączeniom⁵¹. Analiza przepisów ustawy o PIT pod kątem opodatkowania pożyczek społecznościowych

⁴⁸ R. Mastalski, *Prawo podatkowe*, Warszawa 2019, s. 381.

⁴⁹ Art. 1 ustawy o PIT.

⁵⁰ R. Kowalski, *PIT. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el 2020 r., komentarz do art. 1 ustawy o PIT (dostęp: 30.06.2021 r.).

⁵¹ R. Mastalski, *Prawo...*, s. 409.

proceeds to the conclusion, that income arising from the effect of interest on granted loans *social lending* are not excluded and exempted from taxation PIT, and thus are subject to taxation PIT by their object and subject. It is worth to note, that the objectivity of taxation PIT is connected with the problematics of income not found in declared sources or coming from undeclared sources. In doctrine attention is drawn, that in the case of taxation of income there is a discrepancy between declared income and real, which should be declared by taxpayers⁵². According to the literature the phenomenon of non-declaration of income or non-declaration of transaction is a fundamentally bigger problem in relation to PIT and tax on goods and services (further as VAT) than in relation to tax on legal persons (further as CIT)⁵³. In connection with this the question of income from undeclared sources arising on the ground of PIT acquires an important significance from the point of view of budgetary influences and reduction of income budgetary through tax evasion. As income not found in declared sources or coming from undeclared sources are recognized as income:

1. income not found in declared sources including income from undeclared sources indicated by taxpayer, undeclared in the tax return;
2. from undeclared sources including income from undeclared sources indicated by taxpayer and not determined by tax authority – in the amount exceeding the expenditure over the income taxed or income not taxed, obtained before the incurring of this expenditure⁵⁴.

The construction of the definition of undeclared sources of income is done by dividing income into two groups. The first group concerns income

⁵² M. Jamróży, A. Łożykowski, *Bilans ...*, s. 99.

⁵³ D. Ćwikowski, *Opodatkowanie dochodów z nieujawnionych źródeł przychodów – problem skuteczności aparatu skarbowego w przeciwdziałaniu i wykrywaniu uchylania się od opodatkowania* [w:] H. Dzwonkowski, J. Kulicki (red.), *Dylematy reformy systemu prawa podatkowego w Polsce*, Warszawa 2016, s. 481.

⁵⁴ Art. 25b ust. 1 ustawy o PIT.

ze źródeł nieujawnionych, o których podatnik nie informuje pomimo ciążącego na nim obowiązku⁵⁵. Druga grupa obejmuje przychody nieznajdujące pokrycia w ujawnionych źródłach, gdy podatnik informuje organ podatkowy o źródłach swoich przychodów, jednakże znamiona zewnętrznego stylu życia nie odzwierciedlają dochodów zawartych w deklaracjach podatkowych⁵⁶.

W przypadku pożyczek społecznościowych przede wszystkim mamy do czynienia z pierwszą grupą przychodów, a więc przychodami ze źródeł nieujawnionych, których podatnicy nie wykazują. Przychody uzyskiwane przez inwestorów *social lending* będące odsetkami od udzielonych pożyczek są przychodami znajdującymi się w zakresie zainteresowania ustawodawcy na gruncie przepisów ustawy o PIT. Przychody te nie są objęte wyłączeniem, nie podlegają również zwolnieniu, w związku z czym powinny zostać ujawnione w prawidłowej wysokości przez podatnika.

Jeśli natomiast chodzi o kwestie motywów unikania opodatkowania, to w piśmiennictwie za jeden z motywów unikania opodatkowania wskazuje się na prawdopodobieństwo wykrycia unikania i uchylania się od opodatkowania⁵⁷. Zdaniem autora w przypadku pożyczek *social lending*, łatwość w zakładaniu kont na zagranicznych platformach pożyczek społecznościowych oraz lokowaniu środków pieniężnych w pożyczki prowadzi do przeświadczenia inwestorów o niskim prawdopodobieństwie wykrycia procederu unikania opodatkowania. Inwestowanie w pożyczki społecznościowe za pośrednictwem platform, które pod względem złożoności można porównać do zakładania lokat bankowych przez Internet, powoduje po stronie inwestora złudne przeświadczenie o braku kontroli oraz dostępu organów skarbowych do informacji o przychodach uzyskiwanych za pośrednictwem zagranicznych platform *social lending*. Inną przyczyną

⁵⁵ P. Rafińska, *Dochody nieujawnione jako przedmiot opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych*, „Toruński Rocznik Podatkowy” 2018, s. 4.

⁵⁶ Tamże, s. 4. Konstrukcja definicji art. 25b. ust. 1 ustawy o PIT to skutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 lipca 2013 r., SK 18/09, w którym wskazał, że pojęcia przychodów niezajdujących pokrycia w ujawnionych źródłach i przychodów pochodzących ze źródeł nieujawnionych nie należy traktować jako synonimów.

⁵⁷ P. Rafińska, *Dochody...*, s. 4.

niewykazywania przychodów z inwestycji społecznościowych jest świadome działanie inwestorów prowadzących do unikania opodatkowania⁵⁸.

Poza wymienionymi aspektami wskazującymi na motywy skutkujące unikaniem opodatkowania przez inwestorów należy zwrócić uwagę na jeszcze jeden aspekt. Skomplikowany systemem prawa podatkowego, jak i brak świadomości inwestorów co do podatkowych konsekwencji przychodów uzyskanych w ramach *social lendingu*, wydają się mieć kluczowe znaczenie dla nieujawniania tego typu przychodów. Niejasne przepisy prawa podatkowego, a nawet brak odpowiednich regulacji prawnych zniechęcają część inwestorów do lokowania kapitału w pożyczki społecznościowe lub skutkują nieujawnianiem przez nich dochodów z tytułu inwestowania w platformy *social lending*, przyczyniając się w konsekwencji do zwiększenia luki podatkowej w ramach PIT. Aspekt negatywnego oddziaływania nierozliczenia PIT na wpływy do budżetu państwa wydaje się być istotnym problemem. W literaturze obecny jest pogląd o niewykazywaniu przychodów z inwestycji w pożyczki społecznościowe, co w konsekwencji prowadzi do słabo chronionego interesu fiskalnego budżetu państwa⁵⁹. Na niekorzyść inwestorów działa również brak kompleksowych publikacji z zakresu prawa podatkowego, a także niejednolite orzecznictwo⁶⁰. W piśmiennictwie wskazano pogląd, według którego konstrukcja PIT umożliwia w większym stopniu ukrywanie przedmiotu opodatkowania niż np. CIT⁶¹. Taki pogląd w przypadku przychodów uzyskiwanych z tytułu pożyczek *social lending* wydaje się słuszny, ponieważ czynnikiem przyczyniającym się do niewykazywania przychodów od

⁵⁸ W doktrynie wskazuje się na różnicę dotyczącą pojęcia unikania opodatkowania i uchylania się od opodatkowania. Unikaniem opodatkowania jest działanie mające na celu niedopuszczenie do powstania zobowiązania podatkowego, uchylaniem się od opodatkowania ma miejsce, kiedy zobowiązani podatkowe powstaje i podatnik temu nie przeciwdziała, natomiast zataja je lub udaremnia jego wykonanie. P. Karwat, *Obejście prawa podatkowego*, Warszawa 2002, s. 48.

⁵⁹ A. Bartosiewicz, *Zasady...*, s. 318.

⁶⁰ Dla porównania wyrok NSA z dnia 31 maja 2011 r., II FSK 142/10, LEX nr 1099703 wskazujący na ujęcie odsetek od pożyczek jako przychodu z kapitałów pieniężnych oraz wyrok NSA z dnia 13 sierpnia 2014 r., II FSK 1893/12, LEX nr 1493928 wskazujący ujęcie odsetek od pożyczek jako przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej.

⁶¹ D. Ćwikowski, *Opodatkowanie...*, s. 481.

pożyczek społecznościowych jest w pierwszej kolejności brak generowania przez zagraniczne platformy rocznych rozliczeń PIT 8C. Jeśli więc platformy *social lending* nie pełnią roli płatnika PIT, to na podatniku jako inwestorze ciąży obowiązek samoobliczenia podatku powstałego od przychodów będących odsetkami od udzielonych pożyczek. W przypadku samoobliczenia jako metody rozliczenia podatku to zakres podlegania obowiązkowi podatkowemu, obliczania wysokości zobowiązania podatkowego i dokonywania wpłaty na rzecz Skarbu Państwa ciąży na podatniku⁶². W literaturze zwrócono również uwagę, że metoda samoobliczenia podatku przez podatnika w dużo większym stopniu prowadzi do zatajania przychodów⁶³. Jeszcze jednym istotnym aspektem wpływającym na zatajenie przychodów z pożyczek społecznościowych jest kwestia związania z opodatkowaniem przychodów z odsetek od pożyczek *social lending* uzyskanych za granicą. Konstrukcja zagranicznych platform pożyczek społecznościowych umożliwia polskim inwestorom lokowanie środków pieniężnych w pożyczki w innych państwach. W konsekwencji uzyskanie przychodów w postaci odsetek od udzielonych za granicą pożyczek, przy braku znajomości umów o unikaniu podwójnego opodatkowania i np. opłaceniu podatku tylko w państwie źródła, również może mieć znamiona nieujawnionych źródeł uzyskania przychodów. Natomiast w przypadku braku obowiązywania umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania rozliczenie podatku powinno nastąpić wyłączenie według wskazań polskiego prawa podatkowego⁶⁴. Kwestia nieujawnionych dochodów otrzymanych od odsetek z pożyczek udzielonych w innych państwach jest istotna, ponieważ skoro w przypadku przychodów od pożyczek *social lending* uzyskiwanych w Polsce przychody takie często nie są wykazywa-

⁶² R. Mastalski, *Prawo...*, s. 461.

⁶³ M. Kluzek, *Obszary nieobjęte działaniami uszczelniającymi system podatkowy w Polsce w latach 2015–2019 w zakresie opodatkowania dochodów osób fizycznych – konsekwencje budżetowe* [w:] J. Kulicki (red.), *Polityka podatkowa w zakresie uszczelniania systemu podatkowego w Polsce w latach 2015–2019 – wybrane zagadnienia*, „Studia BAS” 2020, nr 4 (64), s. 126.

⁶⁴ J. Sekita, *Opodatkowanie dochodów osób fizycznych z inwestowania i lokacji majątku*, Warszawa 2011, s. 66.

ne, to tym bardziej inwestorzy nie będą wykazywać przychodów uzyskiwanych w ramach zagranicznych pożyczek.

Istotnym elementem nieujawnionych źródeł uzyskania przychodu jest kwestia ciężaru dowodu. Piśmiennictwo wskazuje na dwuetapowy obowiązek dowodzenia, w pierwszej fazie organ podatkowy ma obowiązek wykazać, że ponoszone wydatki w sposób znaczący przewyższają dochody podatnika⁶⁵. Do organu podatkowego należy wykazanie, iż poczynione przed podatnika wydatki i wartość zgromadzonego mienia nie mają pokrycia w uzyskanych i ujawnionych przez podatnika dochodach⁶⁶. W drugim etapie w postępowaniu podatkowym ciężar ujawnienia pochodzenia źródeł przychodu spoczywa na podatniku⁶⁷. Przeniesienie ciężaru dowodu na podatnika oznacza, że powinność wykazania przychodów opodatkowanych lub nieopodatkowanych stanowiących pokrycie danego wydatku ciąży na podatniku⁶⁸. Wskazanie źródeł przychodów na pokrycie wydatków jest tylko wtedy skuteczne, jeśli środki są wcześniej opodatkowane lub wolne od podatku⁶⁹. W przypadku inwestycji w pożyczki społecznościowe i uzyskiwania przychodów z tego typu działalności, aby inwestor nie podlegał przepisom o nieujawnionych źródłach uzyskania przychodów, powinien w ramach postępowania podatkowego uprawdopodobnić lub udowodnić uzyskanie przychodów pokrywających wydatki. W przeciwnym razie w przypadku wystąpienia przychodów nieznajdujących pokrycia w ujawnionych źródłach, pochodzących ze źródeł nieujawnionych, zastosowanie ma zryczałtowany podatek dochodowy wynoszący ze stawką wynoszącą 75% podstawy opodatkowania⁷⁰. W przypadku wystąpienia przychodów z nieujawnionych źródeł inwestor naraziłby się na możliwość opodatkowania sankcyjną 75% stawką przewidzianą dla nieujawnionych źródeł uzyskania przychodu. Stawka ta ma zastosowanie w sytuacji, w której podatnik nie będzie mógł ani udowodnić, ani upraw-

⁶⁵ A. Kaźmierski, *Podatki 2021* [w:] A. Kaźmierski (red.), *Meritum Podatki 2021*, Warszawa, 2021, s. 659.

⁶⁶ Wyrok NSA z dnia 5 września 2018 r., II FSK 30218, LEX nr 2573689.

⁶⁷ R. Mastalski, *Prawo...*, s. 401.

⁶⁸ P. Rafińska, *Dochody...*, s. 19.

⁶⁹ A. Kaźmierski, *Podatki...*, s. 660.

⁷⁰ Art. 25e ustawy o PIT.

dopodobnie uzyskania przychodów⁷¹. Wprowadzanie przez ustawodawcę stawki sankcyjnej ma zapobiegać zjawisku szarej strefy w gospodarce⁷². Jednakże jednocześnie zauważyć można pogląd świadczący o tym, że sankcyjna 75% stawka podatku od nieujawnionych źródeł nie odstrasza w skuteczny sposób oszustów podatkowych⁷³.

Inwestowanie w pożyczki *social lending* i uzyskiwanie z tego tytułu przychodów w dużej mierze wpisuje się w kwestię dochodów nieujawnionych, a przy tym prowadzi do uszczuplenia wpływów budżetu państwa. W piśmiennictwie zauważyć można pogląd, że do niezgłaszanych do opodatkowania źródeł przychodu zaliczają się między innymi przychody z portali aukcyjnych i społecznościowych, pożyczkodawcy i darczyńcy znacznych kwot pieniężnych⁷⁴. Pogląd ten wydaje się słuszny i szczególnie istotny, ponieważ wzrost popularności pożyczek społecznościowych może przełożyć się na wzrost przychodów z nieujawnionych źródeł, a w konsekwencji do dalszego uszczuplenia źródła dochodów publicznych ujętych w budżecie państwa.

Analiza mechanizmu inwestowania w pożyczki *social lending* prowadzi do zainteresowania się organów podatkowych przychodami uzyskiwanymi z tego typu inwestycji. Po pierwsze, jak już wskazano, to właśnie PIT daje największą możliwość ukrywania czy też nieujawniania przychodów, poza tym w doktrynie wskazuje się na trudność w określeniu rzeczywistej skali ukrywanych dochodów z PIT⁷⁵. Kolejnym powodem, który powinien zwrócić uwagę organów skarbowych na przychody uzyskiwane w ramach pożyczek społecznościowych, jest kompleksowe uszczelnienie wpływów z PIT. W literaturze wskazuje się na specyficzną konstrukcję PIT sprawiającą, że podatek w dużej części pozostał poza działaniami uszczelniającymi, na poziomie zarówno legislacyjnym, jak

⁷¹ W. Miemieć, *Opodatkowanie przychodów niezajdujących pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzących ze źródeł nieujawnionych*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji CIII” 2015, s. 273.

⁷² A. Kaźmierski, *Podatki...*, s. 659.

⁷³ D. Ćwikowski, *Opodatkowanie...*, s. 493.

⁷⁴ Tamże, s. 483.

⁷⁵ Tamże, s. 483.

i działań administracji skarbowej⁷⁶. Zmiany dotyczące uszczelniania systemu podatkowego w zakresie PIT miały najczęściej charakter pochodny względem zmian w CIT, w piśmiennictwie wskazano na brak dokładnych analiz dotyczących efektów uszczelniania PIT⁷⁷.

Według MF szacowana kwota uszczelnienia PIT, rozumiana jako kwota odzyskana na skutek działań uszczelniających, wynieść miała 54 miliony złotych w roku 2020, dla porównania łączny efekt działań uszczelniających w latach 2016–2018 dla VAT i CIT przyniósł ponad 27 miliardów złotych⁷⁸. Przytoczone dane wskazują na dysproporcje w uszczelnieniu wpływów z poszczególnych podatków oraz konieczność uszczelniania PIT.

6. Wnioski końcowe

Przeprowadzona analiza zagadnienia pożyczek społecznościowych prowadzi do następujących wniosków. Konstrukcja PIT wskazuje, że przychody uzyskiwane przez inwestorów a będące odsetkami od udzielonych pożyczek społecznościowych, nie są ani wyłączone od opodatkowania, ani nie są zwolnione od PIT. Przychody uzyskane z inwestycji w *social lending* podlegają więc opodatkowaniu PIT na zasadach ogólnych. Czynniki ekonomiczne i rozwój technologii powodują zwiększenie zainteresowania pożyczkami *social lending*. Przy czym podkreślić należy, że w przypadku polskiego rynku pożyczek społecznościowych trudno o jednoznaczne wskazanie skali przychodów tego zjawiska. Jednym z powodów ograniczających rozwój rynku pożyczek społecznościowych w Polsce jest stan prawodawstwa w tym zakresie (deficyty lub brak przejrzystych przepisów prawa podatkowego oraz brak uregulowania kwestii *social lending* w ogólności). Pomimo zauważenia problemu braku spójnych przepisów podatkowych przez następujące instytucje: MF, UKFN i NIK, w dalszym ciągu MF nie widzi konieczności kompleksowej regu-

⁷⁶ M. Kluzek, *Obszary...*, s. 122.

⁷⁷ M. Jamroży, A. Łożykowski, *Bilans...*, s. 96.

⁷⁸ Tamże, s. 99. Autorzy wskazują na brak dokładnych analiz dotyczących efektów uszczelniania podatku PIT.

lacji prawnej *social lendingu* w zakresie prawa podatkowego. Brak regulacji prawa podatkowego wydaje się być najistotniejszym czynnikiem, który nie wpływa pozytywnie na wzrost dochodów budżetowych z tytułu PIT od przychodów uzyskiwanych na platformach społecznościowych. Niejednoznaczne regulacje podatkowe powodować mogą, że wraz ze wzrostem popularności pożyczek społecznościowych wzrosnąć może również luka w PIT. Kwestia odsetek od udzielonych pożyczek społecznościowych będących przychodami na gruncie ustawy o PIT stanowi problem, bowiem część inwestorów z różnych przyczyn nie wykazuje przychodów uzyskiwanych w ramach inwestycji w pożyczki *social lending*, co wiąże się ze wzrostem znaczenia problemu przychodów pochodzących z nieujawnionych źródeł. Inwestorzy, nie wykazując przychodów, a generując znaczne wydatki, muszą liczyć się z zainteresowaniem organów skarbowych. Skoncentrowanie się na tej kategorii przychodów z punktu widzenia państwa prowadziłoby do uszczelnienia wpływów z podatku PIT. Przemawia za tym, po pierwsze, brak uszczelnienia systemu podatku PIT, po drugie rosnąca popularność pożyczek społecznościowych, o czym świadczy wzrost liczby platform społecznościowych, co w konsekwencji powinno skutkować wzrostem dochodów budżetowych. Po trzecie, regulacje unijne narzucają implementację przepisów, co stanowi punkt wyjścia i okazję dla MF do analizy zagadnienia opodatkowania pożyczek *social lending*, a w konsekwencji do kompleksowego uregulowania zagadnienia pożyczek społecznościowych, w tym także kwestii podatkowych. Zwrócić należy także uwagę, że wysoki deficyt oraz spadek wpływów do budżetu państwa to kolejne czynniki przemawiające za potrzebą uregulowaniem w prawie podatkowym przychodów z pożyczek społecznościowych.

Bibliografia:

- Bartosiewicz A., *Zasady opodatkowania finansowania społecznościowego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Ćwikowski D., *Opodatkowanie dochodów z nieujawnionych źródeł przychodów – problem skuteczności aparatu skarbowego w przeciwdziałaniu i wykrywaniu uchylania się od opodatkowania* [w:] H. Dzwonkowski, J. Kulicki (red.),

- Dylematy reformy systemu prawa podatkowego w Polsce*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2016.
- Duszczyk M., *Rynek fintechów w końcu wystrzelił i pobił rekord*, <https://www.rp.pl/Finanse/306209951-Rynek-fintechow-wreszcie-wystrzelil-i-pobil-rekord.html> (dostęp: 5.07.2021 r.).
- Gwiazdowski R., *Krzywa Laffera, Rzecz o tym jak obniżki stawek podatkowych mogą skutkować zwiększeniem wpływów podatkowych i vice versa*, WEI, https://zpp.net.pl/wp-content/uploads/2017/11/omt8r4_02.04.2014Broszura-KrzywaLaffera.....pdf (dostęp: 4.09.2021 r.).
- Jamroz M., Łożykowski A., *Bilans zysków i kosztów dział uszczelniających polski system podatkowy w latach 2015–2019* [w:] J. Kulicki, (red.), *Polityka podatkowa w zakresie uszczelniania systemu podatkowego w Polsce w latach 2015–2019 – wybrane zagadnienia*, „Studia BAS” 2020, nr 4, s. 95–119.
- Jeżewski R., *Idea social lending na rynku polskim w 2010 r. zagrożenia oraz perspektywy rozwoju część 1*, źródło: <https://artelis.pl/artykuly/61135/idea-social-lending-na-ryнку-polskim-w-2010-r-zagrozenia-oraz-perpektywy-rozwoju-cz1> (dostęp: 6.05.2021 r.).
- Jędraszka A., Zatoń M., *Social lending jako alternatywne źródło pożyczek dla klientów indywidualnych*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów”, Zeszyt Naukowy 104, Warszawa, 2010, s. 108–115.
- Karwat P., *Obejście prawa podatkowego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2002.
- Kaźmierski A., *Podatki 2021* [w:] A. Kaźmierski (red.), *Meritum Podatki 2021*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021.
- Kluzek M., *Obszary nieobjęte działaniami uszczelniającymi system podatkowy w Polsce w latach 2015–2019 w zakresie opodatkowania dochodów osób fizycznych – konsekwencje budżetowe* [w:] J. Kulicki (red.), *Polityka podatkowa w zakresie uszczelniania systemu podatkowego w Polsce w latach 2015–2019 – wybrane zagadnienia*, „Studia BAS” 2020, nr 4, s. 121–136.
- Kowalski R., *PIT. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el 2020, komentarz do art. 1 ustawy o PIT (dostęp: 30.06.2021 r.).
- Mastalski R., *Prawo podatkowe*, C.H. BECK, Warszawa 2019.
- Miemiec W., *Opodatkowanie przychodów niezajdujących pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzących ze źródeł nieujawnionych*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji CIII” 2015, s. 263–275.
- Milic-Czeraniak R., *Rola fincherów w rozwoju innowacji finansowych* [w:] K. Marchewka-Bartkowiak (red.), *Innowacje i nowe technologie w finansach*, „Studia BAS” 2019, nr 1, s. 37–60.

- Mitręga-Niestrój K., *Bankowość p2p jako alternatywa dla tradycyjnych banków detalicznych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H. Oeconomia” 2012, nr 4, s. 601–608.
- Rafińska P., *Dochody nieujawnione jako przedmiot opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych*, „Toruński Rocznik Podatkowy” 2018, s. 1–31.
- Rynek p2p lending w rozkwicie, <https://biznes.newseria.pl/biuro-prasowe/rynek-p2p-lending-w-rozkwicie,b346791709> (dostęp: 1.05.2021 r.).
- Sekita J., *Opodatkowanie dochodów osób fizycznych z inwestowania i lokacji majątku*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Sobiecki R., *Sharing Economy dylematy pojęciowe* [w:] M. Poniatowska-Jaksch, R. Sobiecki (red.) *Sharing Economy (gospodarka współdzielenia)*, Warszawa 2016.
- Szczotka J., *Pożyczki społecznościowe – kto i dlaczego z nich korzysta?*, <https://emiteo.pl/post/pozyczki-spolecznościowe> (dostęp: 6.07.2021 r.).
- Uryniuk G., *Kolejni gracze wchodzi na rynek zbiórek kapitałowych*, <https://www.parkiet.com/Crowdfunding/306289993-Kolejni-gracze-wchodzi-na-rynek-zbiorek-kapitałowych.html>, publikacja: 28 czerwca 2021 r. (dostęp: 17.07.2021 r.).
- Waliszewski K., *Perspektywy rozwoju alternatywnego rynku pożyczkowego w Polsce na tle europejskim*, „Promeritum. Magazyn Kredytu Konsumentkiego” 2018, nr 7, s. 41–42.